

ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТИ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ

ПАТЭНЦЫЯЛ АДУКАЦЫІ ВА ЁМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНАСЦІ POTENȚIALUL EDUCAȚIEI ÎN SOCIETATEA POLICULTURALĂ

POTENTIAL OF EDUCATION IN MULTICULTURAL SOCIETY

DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-9-6-2021-132-133>

ПОЗИТИВНІ ТА ПРОБЛЕМНІ ЧИННИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ

Наталія Бакуліна, к.пед.н.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Метою дослідження є висвітлення позитивних і проблемних чинників упровадження багатомовної освіти з огляду на соціомовну ситуацію та глобальні тенденції розвитку освіти в світі й Україні.

Виявлено, що полілінгвокультурність соціуму та набуття ним рис полілінгвізму (багатомовності) зумовлені розвитком відкритого суспільства та плюралізмом сучасних освітніх систем світу. Вони дедалі характеризуються поліморфізмом знань, полікультурністю, поліцентричністю інтеграції та політехнологічністю побудови змісту освіти.

З'ясовано, що багатомовна освіта в різних країнах і регіонах світу стає рівноправною складовою освітнього простору (Profiling, 2001), а її різні форми спрямовані не лише на посилене вивчення першої мови (материнської/офіційної/мови більшості), іноземних мов, а й на підтримку мов меншин (рідної або другої/третьої). Із середини ХХ ст. заклади освіти з двомовним або багатомовним навчанням успішно функціонують у країнах Європи (Австрії, Бельгії, Германії, Естонії, Латвії, Литви, Словенії й інших), в Ізраїлі, Індії, Канаді, Північній і Південній Америці тощо. Окремі освітні проекти з ба-

гатовної освіти запроваджувалися в Криму. В останнє десятиліття цей процес набирає обертів в українській науці та практиці (Pershukova, 2015), (Uspishni praktyku, 2020), адже глобальні трансформаційні процеси потребують розширення кола компетентностей у всіх сферах життєдіяльності. Тому багатомовність стає однією з провідних рис сучасності та виявляється у «здатності індивіда чи мовної спільноти почергово використовувати кілька мов для забезпечення комунікативних потреб» (Batsevych, 2007: 138).

Визначено, що з огляду на проблему науково-методичного забезпечення реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України з навчанням мов корінних народів і національних меншин, багатомовна освіта розглядається як освітньо-організаційний процес, який передбачає компетентнісно орієнтоване навчання трьох і більше мов як систем (рідної, державної й іноземної) з метою формування в учнів здатності послуговуватися ними в реальному житті, включаючи можливість використання їх як засобів опанування змісту немовних предметів. Проміжні результати констатувального етапу педагогічного експерименту, отримані за допомогою здійснених теоретичних та емпіричних методів дослідження проблеми, засвідчили як переваги, так і проблемні питання щодо впровадження багатомовної освіти (БО).

У цілому, вчені, міжнародні експерти та вчителі-практики відзначили такі позитивні чинники БО:

- опрацювання учнями змісту немовного предмета двома або декількома мовами сприяє більш успішному розвитку мовних умінь як з першої (M1), так і з другої/третьої/іноземної мови (M2/M3/IM), ніж це можливо за традиційної системи навчання;
- мовний аналіз матеріалу з немовного предмета сприяє кращому, глибшому його розумінню; двомовні та багатомовні зіставлення почасті показують особливості інтерпретації того самого явища у двох/декількох мовах;
- руйнуються бар'єри між предметами, посилюються інтегративні та міжпредметні зв'язки; зокрема, більш очевидним стає мовний акцент у навчанні предметів (тлумачення, переклад слів, виявлення ключових слів, поділ тексту на мікротеми, робота з культури мовлення на матеріалі немовного предмета тощо);
- активізуються пошуки у галузі методики, зближуються методики навчання мов й інших предметів (які мають утворити нове ціле), засто-

совуються імерсійні освітні технології (наприклад, CLIL), міжпредметні методи (підготовчі вправи для побудови висловлювань за змістом предмета, коротке резюме за темою, проекти другою/іншою мовою, регулярне застосування групової роботи для розвитку мовленнєвих умінь на предметних уроках тощо);

- підвищується мотивація школярів до навчання, розвивається їх впевненість у собі;
- розвиваються як ключові, так і предметні компетентності; відбувається розширення міжкультурної компетентності тощо.

Поряд з цим, БО ставить перед дослідниками, учителями й організаціями освіти численні проблемні чинники. Серед них:

- кількість предметів, у роботі з яких застосовують у БО; одночасне чи послідовне переведення предметів на таку форму навчання (велика кількість багатомовних предметів збільшує навантаження на учнів); моделі переходу з однієї мови на іншу у роботі з предмета;
- необхідність і доцільність внесення змін до програм з окремих предметів або інтегрованих курсів у зв'язку із БО та до критеріїв оцінювання (це стосується як мови, так і того предмета, який опрацьовується за методичними підходами та технологіями БО);
- аналіз мови шкільних підручників; укладання списків термінів, термінологічних зворотів, тематичних груп лексики з предмета, який опрацьовується за методиками БО та представлення цього матеріалу двома/декількома мовами;
- розробка дидактичних матеріалів, які перш за все необхідні для БО (забезпечення такими матеріалами вважається однією з найскладніших проблем у багатьох країнах, де застосовують БО);
- елементи багатомовності у підручниках з мови й інших предметів;
- організація уроку для успішного здійснення БО;
- стратегії, технології, методи та прийоми, найбільш придатні для БО;
- психологічні проблеми оволодіння мовою на матеріалі немовного предмета;
- підготовка та перепідготовка вчителя до впровадження БО.

Зроблено висновок що, впровадження багатомовної освіти в ЗЗСО України, зокрема з навчанням і вивченням мов корінних народів і національних меншин, можливе за належної організації і методичного забезпечення освітнього процесу.

Перспективу дослідження вбачаємо у подальшому теоретичному та технологічному розробленні проблеми – створенні моделі багатомовної освіти в ЗЗСО України, визначенні концептуальних засад, обґрунтуванні організаційних, дидактичних і методичних умов її реалізації, що сприятиме зростанню рівня навчальних досягнень здобувачів освіти та підвищенню рівня сформованості ключових і предметних компетентностей.

Ключові слова: багатомовна освіта; позитивні та проблемні чинники.

Література

1. Batsevych, F. S. (2007). Polilinhvizm. U Slovnyku terminiv mizhkulturnoi komunikatsii (S. 138). Kyiv, Dovira: Slovnyky Ukrainy. (in Ukrainian)
2. Pershukova O. O. (2015). Rozvytok bahatomovnoi osvity shkoliariv u krainakh Zakhidnoi Yevropy: monohrafiia. Kyiv. (in Ukrainian)
3. Profiling European CLIL classrooms: Languages open doors. The CLIL Compendium: European Platform for Dutch Education. The Netherlands & University of Jyvaskyla, Finland, 2001. 255 p.
4. Uspishni praktyky bahatomovnoi osvity v Ukraini. (2020). Kyiv: Vaite. (in Ukrainian)

МІСЦЕ І РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У РЕФОРМУВАННІ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Оксана Джус, д. пед. н., доц.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна

Метою дослідження є розкриття організаційно-теоретичні засад, методів, форм і засобів підготовки молоді до діяльності у педагогічній та інших сферах життєдіяльності у закладах освіти української діаспори, визначення можливості використання набутого ними досвіду у теорії та практиці формування кваліфікованих педагогічних працівників у сучасній Україні.